

Зінько А.І.,

*бакалавр кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
(zinkoandriana@gmail.com)*

Світ очима живописця: реалістичний та творчий аспекти висвітлення актуального

У статті розкрито особливості вираження зображуваного у творах живопису через призму двох характерних аспектів його безпосереднього унаочнення. Йдеться про «правдоподібне» реалістичне трактування дійсності, з фактичним її наповненням, та втілення реального з нашого навколишнього світу у нових «образах», породжених творчою уявою та творчим підходом митця до вираження задуманого. У рамках такого подається обґрунтування, що живописна діяльність неймовірно різноманітна, і ця її ознака обумовлена різними складовими. Характеризуючи манеру реалістичного трактування зображуваного, авторка робить наголос на ключовому принципі роботи – унаочнення відтворюваного з максимальною передачею його природного стану, однак не на основі «сліпого копіювання», бездумного змальовування, а на засадах художнього розкриття його вигляду та суті. Зосередивши увагу на творчому аспекті, подано обґрунтування, що у відтвореннях навколишньої дійсності живописці часто звертаються до переосмислення побаченого, шукають усякі інші «візуальні моделі» його художнього вираження, відмінні від того реального фактичного стану, в якому воно перебуває. Тут художник апелює до свого «творчого бачення» відтворюваного, оскільки його «не задовольняє» той формат «образності», яким воно наділене від природи. Він прагне внести своє певне коректування, щоб відтворюване поставало у виконуваному ним творі під його кутом сприйняття та погляду на нього. Саме у цьому й полягає суть будь-якої творчої роботи – вираження митцем свого суб'єктивного художнього бачення та осмислення зображуваного.

Ключові слова: живопис, образність, вираження, реальність, творчість.

The world through the eyes of a painter: realistic and creative aspects of coverage of current events

The article reveals the peculiarities of the expression of painting depicted in works through the prism of two characteristic aspects of its direct visualization. It is about a «believable» realistic interpretation of reality, with its actual content, and the embodiment of this or that reality from our surrounding world in certain new «images» generated by the artist's creative imagination and creative approach to expressing the idea. In the framework of this, the rationale is presented that painting activity is incredibly diverse and that its characteristic is determined by various components. Characterizing the manner of realistic interpretation of the depicted, the author emphasizes the key principle of the work – visualization of the reproduced with the maximum transfer of its natural state, but not on the basis of «blind copying», mindless drawing, but on the basis of artistic disclosure of its appearance and essence. Focusing attention on the creative aspect, the rationale is presented that in reproducing the surrounding reality, painters often turn to reinterpretation of what they see, look for any other «visual models» of its artistic expression, different from the real factual state in which it is. Here the artist appeals to his «creative vision» of what is reproduced, since he is «not satisfied» with the format of «imagery» with which it is endowed by nature. He strives to make his own certain adjustments so that what is reproduced appears in the work he performs under his angle of perception and view of it. This is the essence of any creative work – the artist's expression of his subjective artistic vision and understanding of what is depicted.

Key words: painting, imagery, expression, reality, creativity.

Постановка проблеми. Середовищем для творчих пошуків художника є навколишній світ. Тут пізнаються природа, будова та властивості речей і явищ, їх місце і роль у житті людини. Переводячи пізнане на мову образотворчого мистецтва, митець отримує значний багаж знань, а водночас і можливість розвиватися, зростати творчо, відповідно до фаху своєї діяльності. Окрім того, все, чим повниться наш світ, від найпростішої речі до глобального явища чи події, постає об'єктом відтворення у роботах графіків, живописців, скульпторів.

Характер унаочнення зображуваного різноманітний. Художник може буквально «змальовувати» те, що бачить, а може і «переробляти» розглядуване, спрощувати його форми, змінювати його пропорції, локальні кольорові та фактурні властивості тощо. У ситуації із першим зазначеним тут підходом вся виконувана художником робота у своїй

основі має реалістичний характер. Тут не існує і не може бути ніяких «дозволів» на зміну утвореного природою, «відкидання» чи «додавання» чогось до природно сформованого (Марчак, 2018: с. 36). Другий підхід вже інший. Він активізує творчість, властиві їй операції у розумовій діяльності. У цьому напрямі вже так чи інакше працює творча уява, творче мислення, абстрагування, моделювання. Усе це має важливе значення для роботи живописця. Адже всяке створюване ним передбачає проведення спостережень за реальним, аналізу в ньому всякого характерного, щоб передати його у зображеннях з максимальною подібністю, або створювати йому «новий образ», змінивши ті чи ті характерні ознаки (Прокопович, 2016: с. 42).

Висвітлення окреслених специфік художньої передачі зображуваного є актуальним для нас, оскільки це закладено у змісті поставлених перед нами завдань. Водночас аналіз означених підходів завжди є доречним і для роботи художників, зокрема живописців, які працюють у різних напрямках вираження дійсності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивчення піднятої проблеми потребувало відповідного комплексного підходу. Передусім це проведення художнього аналізу живописних робіт, у яких художники унаочнили ті чи ті довкілля, середовища у реалістичному «ключі». Тобто намальовані тут фігури, предмети, об'єкти у відповідних для них оточеннях подані так, як їх візуально сприймав художник. Важливим був і аналіз творчих робіт, сюжети яких вже були придумані авторами. Передача в них постатей, предметів, об'єктів, їх середовищ базувалася на «творчому вигадуванні», без збереження тих реальних закономірних «станів», якими характеризуються їхні природні «аналоги». Іншу «частину» потрібної для нас інформації ми отримали з актуальних літературних джерел. Увага зосереджувалася на працях з цілісним аналізом живопису, його розвитку, характерних видів і жанрів (А. Бурлака, А. Жаборюк, К. Івасюк, В. Овсійчук, Т. Павлова, Г. Скрипник); сучасних тенденцій, функціонування (І. Брижата, Д. Клочко, А. Крюкова, Л. Мельничук, Т. Прокопович); розкриттям особливостей практик українських живописців (Ю. Бабунич, Р. Бачуріна, І. Гаврилаш, М. Криволапов, О. Павленко, Л. Соколюк, О. Чубенко); складових вираження

зображуваного тощо (В. Жердзіцький, М. Кириченко, В. Марчак, І. Тарасюк, О. Яремчук). Водночас висвітлення питань, які безпосередньо ув'язуються з досліджуваною нами проблемою, можна ще доопрацьовувати, доповнювати своїми спостереженнями та баченнями.

Мета статті. Розкрити сутність вираження зображуваного у живописі, зокрема через реалістичне відтворення, у форматі подібності до природних аналогів, а також через втілення його у певних нових «образах», породжених творчою уявою та творчим підходом митця до вираження задуманого.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи живописний твір, прагнемо усвідомити зміст зображеного, осмислити вкладені у відтворене думки митця. У такому процесі зазвичай приходимо до думки, що маємо розуміти ту художню мову, якою послуговувався автор при виконанні твору. Це дає нам більш чи менш, але в принципі чітке розуміння того, що зображено, що саме хотів сказати художник та як він це подав (Марчак, 2018: с. 28).

Зазвичай у царині живопису розрізняють три основні стилістичні напрями художньо-образного розкриття зображуваного. Це, зокрема, реалістична манера вираження відтворюваного (робота виконується в реалістичному художньому ключі), декоративна манера (робота ведеться у декоративному художньому ключі) і абстрактна манера (робота на відтворення різноманітних асоціативних вражень). Кожен із цих напрямів поєднує своєю «сутнісною природою» різні стильові подачі зображуваного, породжені відповідними їм художніми течіями.

Конкретизуючи суть реалістичної манери трактування зображуваного, передовсім ставимо акцент на тому, що все зображене повинно мати максимальну схожість зі своїм природним аналогом. Принцип реалістичного зображення можна ототожнити з роботою з натури, яка не передбачає жодних «відкидань» елементів, деталей, рис, ознак, якими «побудований» природний образ (вигляд) відтворюваного. Разом із запереченням «віднімання» будь-чого наявного зі структури зображуваного неприпустимим є й «додавання» чогось певного до того вигляду, структури, стану відтворюваного предмета, об'єкта, явища, у якому він перебуває на час зображування (Кириченко, 2002: с. 16).

Часто можна спостерігати, що одні люди помічають різні характерні речі й дрібниці і в багатьох випадках сповна. Інші просто проходять повз явну красу та чарівність довкілля, наче чогось особливого тут взагалі не існує. Навіть коли говоримо про художників, аналізуємо їхні роботи, то також можна зробити висновок, що одні митці «профі» у цих справах, здатні угледіти характерне і особливе, а інші сприймають навколишній світ лише через призму загального, хоча і з творчим контекстом (Прокопович, 2016: с. 44).

Понад 80 % інформації, яку людина отримує ззовні, з навколишнього світу, вона сприймає через зір, тобто візуально. Відповідно, усі ті образи, що є зримі, завжди універсальні (Черній, 2018: с. 59). Адже все те, що ми бачимо, неодмінно предметно-чуттєве, спонукальне до всяких емоційних реакцій. Воно не потребує ніяких спеціальних пояснень про себе, йому не треба тривалого часу на проникнення у нашу свідомість для фіксування себе, оскільки сам процес візуального сприймання завжди миттєвий.

Дивлячись на сказане з позицій аналізу сприйняття навколишнього світу живописцем, засад відтворення його в реалістичному художньому ключі, неодмінно звернемося до закономірностей сприйняття і трактування дійсності за законами спостережуваної перспективи. Те, як змінюються вигляди форм спостережуваних предметів та об'єктів у просторі, усвідомлюємо за допомогою законів лінійної перспективи, а для розуміння змін тонів і кольорів у просторі послуговуємося теорією повітряної перспективи (Кириченко, 2002: с. 34).

З означеного випливає, що для реалістичного відтворення дійсності живописець має володіти низкою відповідних знань про природу утворення форм зображуваного, особливості його забарвлення, фактурних ознак і т. ін. Також важливим є усвідомлення механізмів «візуальної» зміни форм, кольорів, інших ознак спостережуваного у просторі під впливами тих чи тих обставин та явищ. Усе це допомагає не лише правильно зображувати зримий світ, а й надавати відтворюваному істинного реалістичного звучання.

Що стосується творчого вираження зображуваного живописцями, то в цьому плані хочемо зазначити таке.

Реалістична манера вираження зображуваного – це неодмінно робота на відтворення максимальної подібності зображеного і зображуваного. Водночас осмислення реалістичної виразності спостережуваних природних аналогів має бути «художнім» і по-своєму також «творчим». Це означає, що, працюючи безпосередньо над виконанням реалістичного зображення, ніколи не треба просто так, бездумно «копіювати», пасивно «перемальовувати» те, що зримо, спостерігаємо, що беремо з природи за «основу», «взірець», так званий «натурний аналог» нашої художньо-творчої розробки (Сидор, 2005: с. 19).

Змальовування (відображення, передача) натури в реалістичному ключі також має містити у собі й творчий підхід. Тут недоречно «перераховувати» усю ту велику чисельність всяких дрібних деталей, з яких складається об'єкт чи предмет зображення. Навіть у максимально реалістичному відображенні митець ніколи не працює так, як «діє» відтворення будь-чого у фотографії.

Коли через призму усього цього дивимося, наприклад, на навколишній краєвид і ставимо собі за мету відтворити його у живописній роботі саме у творчому контексті, з усіма реалістичними ознаками і нюансами, однак з організацією їх у картині на відповідний «творчий лад», то першим тут має бути досконале вивчення його як реального «натурного об'єкта». І лише потім, на основі вже сформованого розуміння про нього, переходимо до осмислення його як певного характерного прототипу зображуваного «середовища», яким власне й буде унаочнений сюжет нашого тематичного твору.

Усе зазначене можна витрактувати так. Творчий аспект осмислення того, що живописець спостерігає у природі, над чим працює під час плерної роботи чи у майстерні, що безпосередньо вивчає, опрацьовує, аналізує у процесі створення чи певної сюжетно-тематичної картини, із вираженням зображуваного у реалістичному художньому ключі, чи просто звичайної живописної роботи з реалістичним зображенням пейзажу, – це цілеспрямована робота його свідомості та певні акти обробки отримуваної інформації на рівні підсвідомого, інтуїтивного, чуттєвого, спонтанного, з метою безпосередньої індивідуальної авторської інтерпретації його. Мистці таке іноді називають «пропуще-

нням розглядуваного і зображуваного через свою особисту натуру» (Денисенко, 2000: с. 65). Усе, що пов'язується з прийняттям художником певних творчих рішень, має бути обов'язково пронизане його світоглядом, засадами і принципами сприйняття та вираження світу, також манерами і прийомами моделювання образності зображуваного, відтак його практичного втілення у певних художніх техніках і матеріалах. Без усього цього виконане буде лиш типовим середньостатистичним малярством, звичайним зображенням, можливо, навіть дуже технічно якісним у виконанні, проте без вкладення у нього навіть наймізернішої частинки авторського.

Висновки. Проведена робота дає підтвердження того, що живописна діяльність характеризується різними складовими. У рамках піднятої проблеми ми безпосередньо торкнулися сфери реалістичного трактування художником зображуваного як реально спостережуваного, так і відтворення природних аналогів у певному їх характерному вигляді, стані, ситуації за уявленням. У зіставленні з порівняно «натуралістичним», іноді «ідеально правдоподібним» відтворенням дійсності, того, що нас оточує, формує наш реальний світ, розглянуто творчий аспект вираження усього цього. Це означає, що, працюючи над відтворенням у своїх картинах навколишньої дійсності, живописці часто звертаються до переосмислення побаченого, пошуку інших «зримих моделей» його художнього вираження, відмінних від того реального фактичного стану, в якому перебуває спостережуване. Інакше кажучи, тут так чи так художник використовує у своїй роботі «творче бачення» відтворюваного. Його «не задовольняє» той безпосередній формат «образності», яким зображуване є наділене від природи. Він хоче внести своє певне коректування у візуальне сприймання відтворюваного, щоб воно поставало у його творі саме під його кутом сприйняття та погляду на нього. Це не що інше, як пропонування глядачам свого принципу бачення чи укладу природи, чи її конкретних локальних ознак, властивостей, характеристик тощо. І на це він має право, бо твір мистецтва – це передусім суб'єктивне художньо-творче бачення і осмислення зображуваного його виконавцем, автором.

Список використаної літератури

1. Денисенко, О. (2000). Творчі українського пейзажу. *Образотворче мистецтво*. № 3–4. С. 64–66.
2. Кириченко, М.А., Кириченко, І.М. (2002). Основи образотворчої грамоти: навчальний посібник. Київ: Вища школа. 190 с.
3. Марчак, В. (2018). Про малярство: навчальний посібник. Львів: ФОП Стебляк О.М. 264 с.
4. Прокопович, Т.А. (2016). Експресія творів сучасного мистецтва. Живопис. *Вісник ХДАДМ*. № 3. С. 40–45.
5. Сидор, М.Б., Ясеницька, Ж.В. (2005). Методичні рекомендації до навчально-творчої практики «Пленер». Дрогобич: РВВ ДДПУ. 46 с.
6. Черній, Л. (2018). Пленер як складова роботи над пейзажем з натури на заняттях з образотворчого мистецтва. *Педагогічний пошук*. № 2. С. 57–60.